

míry je analyzuje a výsledkem tohoto rozboru je určitý skeptický pohled na vznik takové politiky. Zjednodušeně se dá shrnout, že dokud se v Evropě budou prosazovat jednotlivé nacionalistické tendence, které si jsou velmi podobné v projevech a znemožňují spolupráci jednotlivých států, nebude Evropa ostatním světovým velmocem vážným konkurentem.

Text recenzované knihy je vhodným doplňkem k diskusi o podobě a dalším směřování EU na akademické půdě a motivuje k hledání dalších faktorů formulujících něco, co lze v čistě teoretickém modelu označit jako společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU. Je zřejmé, že zkoumání jakékoli zahraniční politiky se neobejde bez komplexního přístupu. Tak jako jsou dnes již velmi úzce provázány ekonomiky nejen jednotlivých velmocí, ale vlastně všech států světa, jsou provázány i koncepty jejich zahraniční politiky. Zatímco unitární státy a federace mají často vnitřní problémy s udržením své integrity, EU, jež stále hledá svou podobu, má problém přesně opačný: najít společnou identitu, rozhodnout se, zda a do jaké míry je proces integrace možný a na jakém základě ho uskutečnit. Při hledání odpovědí na takovéto otázky se předkládaný text nabízí jako jeden z mnoha užitečných materiálů.

Autorka přistupovala k danému tématu velmi precizně – jen seznam použité literatury, rozdělený na dokumenty, primární a sekundární literaturu, čítá dvaadvacet stran a mezi primárními prameny nechýbí jména jako A. Juppé, F. Mitterrand, D. Owen či M. Thatcherová, v sekundárních pramenech autoři jako P. Bourdieu, E. Cohen či W. Wallace. Je jen trochu škoda, že se možná až příliš zaměřuje

na politiku Británie a Francie a přehlíží některé pro evropskou zahraniční a bezpečnostní politiku důležité souvislosti (mezi francouzskými politiky v seznamu literatury by například neměl chybět V. G. d'Estaigne a v textu pak srovnání a vývoj myšlení tvůrců francouzské zahraniční politiky). Melanie Morisse-Schilbach si správně všímá, že ústředním zájmem francouzské zahraniční politiky byl (a stále je, i když tento zájem už není tak markantní) Blízký východ (s. 104). Tato oblast je přitom tradičně (opět z hlediska geopolitiky) přitažlivá pro všechny světové velmoci.

Marek Řezanka

Margarita Karamichova (ed.): *Gradivo za etnologojata na migraciite. Sbornik studii.* Etnografický institut s muzeem BAN, Sofia 2006, 256 s.

Mezi dnem, kdy píše tuto recenzi, a dnem, kdy jsem byl na slavnostním uvedení knihy v Etnografickém institutu s muzeem (17. října 2006), došlo k události, která je (resp. nepochybně bude) ve vztahu k ústřednímu tématu celého sborníku naprosto zásadní: v mezidobí totiž došlo k přijetí Bulharska (společně s Rumunskem) do Evropské unie. Tento pro Bulharsko stejně jako pro EU velice významný krok zcela jistě ovlivní migrační pohyby (zdaleka nejen) mezi Bulharskem a ostatními členskými státy EU a povede k novým migračním procesům. Těchto pohybů se přítomný sborník pochopitelně týkat nemůže, neboť *tematicky* je – a jinak ani

nemůže – zaměřen na jevy více či méně minulé; nicméně tak trochu navzdory jeho názvu je z textů zřejmé, že ambice sborníku je vyšší, že autorům zdaleka nejde jen o prostý záznam, popis a hromadění dalších a dalších dat (ono „*gradivo*“ etnologie migrací), ale také (a to neméně) o vybudování a prezentaci *konceptuálního a terminologického aparátu*, který může sloužit nejen pro současné, ale i pro budoucí výzkumy týkající se migračních procesů. A nejen pro výzkumy: v souvislosti se vstupem Bulharska do EU se (v zásadě stejně, jako tomu bylo při vstupu ČR, Slovenska, Polska a Maďarska) v médiích stávajících členů objevily poplašné zprávy a prognózy hovořící o nadcházející masové migraci obyvatel Bulharska (a Rumunska) na „Západ“. Ať už jsou tyto prognózy oprávněné či ne, sborník *Gradivo za etnologojata na migraciite* může v tomto kontextu zdařile posloužit také jako manuál k porozumění a orientaci v těchto (potenciálních) migračních pohybech.

Co se týče institucionálního zázemí sborníku, jedná se o třetí výstup ateliéru Kultura na gurbeta, který od podzimu roku 2001 působí při Etnografickém institutu s muzeem. Sborník je tedy jakousi výkladní skříní ateliéru, která prezentuje práci jeho členů. Po krátké předmluvě editorky Margarity Karamichové jej otevírá stať Eleny Marušiakové a Veselína Popova *Dalgijat i kasijat pat do Odesa (migraciite na dve ciganski grupi)*, která z pozice dichotomického konceptu segmentace a konsolidace pojednává o kalderašských cikánských skupinách *Kišinjo-curja* a *Kitajcurja*, přičemž popisuje jejich cestu (v případě *Kišinjo-curja* „krátkou“, resp. přímou, v případě *Kitajcurja* „dlouhou“, s mezipobytem v Číně) z dunajské-

ho knížectví Walachie do Oděsy, kde se tyto skupiny („znovu“) setkaly. Následující stať Mirelly Delčevy *Obleklotu na ciganitev Balgarija – edin vazmožen pogled varchu kulturata na čergarite* tematizuje oděv kočovných Cikánů jako etnodiferencující faktor, který v poloze vizuálního etnického markeru oddělujícího „své“ od „cizích“ delimituje společenství Cikánů a usedlou majoritní společnost, resp. demonstruje příslušnost jednotlivce k jedné z uvedených skupin. Dalším v řadě je článek autorů Lozanky Pejčevy a Vencislava Dimova *Migracii i gurbeti ot Balgarija: muzikalni orbiti*, který se na základě rozboru biografických vyprávění věnuje problematice migrací cikánských muzikantů z Bulharska do zahraničí a jejich kratším či delším pobytům tam. Vzhledem k zaměření stati a odborným kompetencím jeho autorů se přitom čtenář dozví mnohé nejen o tématu migrací, ale také o tradicích a charakteristice hudby bulharských Cikánů. V následujícím příspěvku nazvaném *Znaci na etnokulturnata identičnost. Avtoportret na balgarite v Slovakijska*, se Svetlana Antova zabývá tématem etnokulturní identity a transnacionalismu na příkladu Bulharů na Slovensku. Vedle výčtu a rozboru hlavních komponent etnické identity „slovenských Bulharů“ přitom věnuje zvláštní pozornost problematice (ne)kompatibility onoho „zde“, kde „slovenští Bulhaři“ žijí, a „tam“, kde jsou jejich kořeny. Předmětem zájmu textu *Gurbetdžijstvo na porednata granica na prechoda* od Valentina Lazarova jsou Bulhaři pracující v arabských zemích v období politických změn po roce 1989, ve kterém tento badatel ukazuje, že ačkoli migrace Bulharů do uvedených oblastí byla fenoménem přítomným jak před, tak i po roce 1989, byla v těchto

odlišných obdobích determinována odlišnými faktory, jimž také odpovídají odlišné formy její realizace. Ve stati s pro Bulhary jistě potěšujícím názvem „*Balgarska rabota*“ v Izrael označava *precizno svaršena rabota* prezentuje Fenja Dekalo výsledky svých výzkumů prováděných u dvou odlišných skupin bulharských migrantů v Zaslíbené zemi. První, která si Izrael zvolila za svůj nový domov, a druhou, tvořenou pracovními migranty, kteří do Izraele přijeli vydělat peníze a získat zkušenosti a po kratší či delší době se vrací do Bulharska. Celý sborník pak uzavírá článek Valentina Šarlanova *Pogled varchu sadbata na magrebskata i afrikan-skata migracija vav Francija* pojednávající o migraci ze zemí Maghrebu (Alžír, Tunis a Maroko) a zemí tzv. černé Afriky do Francie. Autor, vycházející z vlastních výzkumů z let 1990–1997, se zde zabývá jak příčinami migrace, tak také otázkou, jaký vliv má rozdíl v náboženství a rodinných strukturách imigrantů a společností-příjemce na ne/úspěch při jejich integraci.

Jak je vidět z nastíněného obsahu publikace, pokrývají texty sborníku ve svém úhrnu značně širokou a pestrou paletu témat spojených s migracemi. Ač se ovšem každý autor či autorská dvojice věnuje jiné skupině, teritoriu či se zaměřuje na jiné aspekty odpovídajících procesů, je jednou z předností celé publikace právě tato pestrost, která čtenáři fenomén migrace představuje na pozadí celé řady horizontů, přičemž oním navíc vyplývajícím ze shromáždění zahrnutých statí do jednotné publikace je možnost zaujetí komparativní perspektivy a vzájemné srovnávání prezentovaných dat, užitých konceptů a dosažených výsledků. Jakým směrem se ve své práci pracovníci ateliéru vyda-

jí, nevím, věřím však, že ať již jejich následující publikace rozvine a obohatí vějíř výstupů ateliéru o nová témata, empirický materiál či interpretační schémata, výška laťky nastavená stávajícím sborníkem zůstane zachována či se dokonce ještě zvýší a že i (všechny) příští publikace tohoto kolektivu budou, stejně jako sborník *Gradio za etnologojata na migraciite*, badatelsky i celospolečensky aktuální a proto čtenářsky atraktivní. Celému Bulharsku pak k jeho vstupu do evropských struktur přejí, aby sousloví „*Balgarska rabota*“ neoznačovalo „*precizno svaršena rabota*“ pouze v Izraeli, ale právě i ve všech členských zemích EU (a nejen tam).

Marek Jakoubek

Patrick Purcell (ed.):
Networked Neighbourhoods.
Springer, London 2006, 430 s.

Recenzovaná publikace má podle editora být interdisciplinárním fórem pro prezentaci a kritickou diskuzi sociálně-technologických problémů spojených s vývojem současné společnosti. Za tímto účelem bylo v knize shromážděno patnáct textů od celkem 44 autorů. Z jejich seznamu je jasně vidět široké spektrum zastoupených profesí a organizací, které se zdaleka neomezují jen na akademickou sféru, byť ta převažuje.

Kniha je rozdělena na čtyři sekce. Na úvodní editorskou sekci (první kapitola) navazuje druhá, jež čítá šest spíše teoreticky zaměřených článků. Další pět článků je zaměřeno na výzkum a experimenty. V poslední části se ve čtyřech příspěvcích můžeme seznámit s několika

spíše uměleckými experimenty, které se týkají propojení komunity a technologie. Kapitoly jsou členěny do podkapitol, což text zpřehledňuje, byť jejich délka a logika se u různých autorů liší. Bibliografie je uvedena pro každou kapitolu zvlášť, kniha je vybavena rejstříkem. Není bohužel možné zevrubněji představit a podrobit kritice všechny příspěvky, a tak byl rozsah pozornosti věnované jednotlivým příspěvkům určen podle jejich relevance pro společenskovední disciplínu.

Autoři Peter Day a Douglas Schuler otevírají druhou kapitolu výhradou vůči Castellsovu názoru, že vytvoření společnosti sítí s sebou podle interpretace autorů nese rozpad lokalit. Naopak, snaží se ukázat, že „komunita existuje“. Udržet ji při životě a případně rozšířit ji do podoby mezinárodního sociálního hnutí by měl obor „analýzy sociálních sítí“ (*social network analysis*), který by měl být jak nástrojem výzkumu, tak podporou kolektivní akce. Autoři vědomě rezignují na požadavek objektivnosti při zkoumání komunit a představují své pojetí jako normativní – cílem je „zdravá“ komunita. Jedním z prostředků k dosažení tohoto cíle má být i autoři nabídnuté nové paradigma „občanské inteligence“, které má spojoval studium občanské společnosti, informačních technologií a jednotlivých kauz (např. životní prostředí).

Třetí kapitola je převzata z knihy Howarda Rheingolda *The Virtual Communities* z roku 2000. Autor se sebekriticky oprostuje od romantické nostalgie po tradiční komunitě a v duchu (sebe)kritiky také klade otázku, zda je internet novou nadějí na demokratizaci států, či jde jen o další z projevů „sebehypnotizujícího“ kulturního průmyslu (v této souvislosti zmiňuje

Adorna a Horkheimera). Tyto diametrálně odlišné trajektorie vedou Rheingolda k opuštění technologického determinismu, neboť „není zdravé předpokládat, že nemáme volbu“. Pro uskutečnění této volby je nezbytná „veřejná sféra“, včetně její „virtuální“ podoby, kterou přinesla nová média. Vzápětí uvádí (bez odkazu na H. Arendtovou), že *vita activa* se ve fragmentované společnosti USA probouzí až v reakci na krizi. To, že se tak opravdu děje, dokládá autor seznamem několika internetových adres, kde aktivní komunity můžeme nalézt.

V centu zájmu Petera Birкина, autora čtvrté kapitoly, stojí role „komunitní informatiky“ (*community informatics*) v rozvoji komunity. Komunitní informatikou je myšlen přístup, který spojuje kyberprostor a konkrétní geografický prostor. Jde tedy spíše než o substituci komunikace o rozvoj komunikace již existující v konkrétní „fyzické lokalitě – sousedství“. Birkin nabízí příklad, jehož se v Los Angeles zúčastnil jako organizátor. Šlo konkrétně o online publikování dat o problematických městských čtvrtích (včetně slumů), která měla varovat před případným zhoršením situace v lokalitě. Cílem bylo také včas komunity od úpadku zachránit, nejlépe ve spolupráci s jejich obyvateli. Při kritice projektu autor zmiňuje jeho metodologické, filozofické a ideologické problémy, které plynou většinou z přílišného technologického determinismu (optimistického). Pro plánovače z toho plynou čtyři doporučení: zapojit se do debaty o roli informačních technologií ve společnosti, uvědomit si sociální a politický kontext technologie, bránit svobodu přístupu k informacím a otevřít prostor pro přímou demokracii.